

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สังเคราะห์ การวิจัยโดยประชาชนในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน ว่ามีกระบวนการและลักษณะอย่างไร รวมถึงศึกษา สังเคราะห์การสร้างกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ที่เกิดจากการวิจัยดังกล่าว ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ มาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนและความยากจนในสังคมไทย โดยมีคำถามวิจัย 3 ข้อคือ 1. กระบวนการวิจัยของประชาชนเป็นอย่างไร 2. การวิจัยของประชาชนนำไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชนได้อย่างไร และ 3. การเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชนนำไปสู่การสร้างแนวทางในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างไร

วิธีการวิจัยใช้การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิจัยโดยประชาชนในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 133 เล่ม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530-2549 ด้วยการศึกษากิมา (meta study) ซึ่งมีขั้นตอนในการทำงานสามขั้นตอนคือ 1.การสังเคราะห์ข้อมูล (meta-data analysis) 2.การสังเคราะห์วิธีวิทยา (meta-method) 3.การสังเคราะห์ทฤษฎี (meta-theory) จากนั้นจึงนำผลการศึกษาทั้งหมดมาสังเคราะห์เข้าด้วยกันอีกครั้ง

ผลการวิจัยด้านวิธีวิทยา วิธีวิทยาของการวิจัยประชาชนประกอบไปด้วยกระบวนการหรือคุณลักษณะที่สำคัญ 3 มิติคือ 1.มิติด้านการสร้างจิตสำนึก และการเสริมพลัง (Mode of Consciousness Raising and empowerment) 2. มิติด้านความรู้ (Mode of Knowledge Management) ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้นเป็นความรู้ที่ใช้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาชุมชนของตน 3. มิติของประสบการณ์การปฏิบัติ (Mode of Practice) กระบวนการวิจัยประชาชนเป็นกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติจริง

ญาณวิทยาของการวิจัยประชาชน เป็นญาณวิทยาที่ผสมผสานทั้งจากญาณวิทยาท้องถิ่น ญาณวิทยาปฏิฐานนิยมและหลังปฏิฐานนิยม ทำให้งานวิจัยประชาชนมีลักษณะบูรณาการในด้านวิธีวิทยาและเนื้อหาการวิจัย

ผลการวิจัยด้านกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้จากงานวิจัยประชาชนพบว่า 1. กระบวนการเรียนรู้และจัดการความรู้ของชุมชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวต่อสถานการณ์ความขัดแย้งของปัญหาต่างๆที่ชุมชนเผชิญ 2. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (learning by practice) 3. ความรู้ที่ได้จากการวิจัยประชาชนนั้น มีทั้งส่วนที่เป็นความรู้โดยนัย (tacit knowledge และความรู้ชัดแจ้ง(explicit

knowledge) 4. งานวิจัยประชาชน มีกระบวนการในการจัดการความรู้ ใน 4 ลักษณะ คือ กระบวนการทางสังคม (Socialization) กระบวนการสู่ภายนอก (Externalization) การผสมผสาน (Combination) และ กระบวนการสู่ภายใน (Internalization) 5.การวิจัยประชาชนทำให้เกิดการสร้างเครือข่าย ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการ จัดการความรู้ ที่เกิดขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และระหว่างชุมชน 6. การวิจัยประชาชนเป็นทั้ง “กระบวนการสร้างความรู้” และ”วิธีการแสวงหาความรู้” (ในรูปแบบใหม่) ให้กับชุมชน

แนวทางในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนสร้างขึ้นโดยผ่านกระบวนการของ 1. การผสมผสานองค์ความรู้ที่มาจากภูมิปัญญาเก่าและใหม่ 2. การใช้ข้อมูลความรู้ การจัดการความรู้ในการวางแผนการผลิต กระจายและการบริโภค 3. การสร้างกลุ่มองค์กรและเครือข่ายของชุมชน และ 4. การสร้างแบบจำลองการพัฒนาของชุมชนจากพื้นฐานของชุมชนเอง

คุณค่าและความหมายของการวิจัยประชาชนมีทั้ง คุณค่าในการรื้อฟื้นและพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่น คุณค่าด้านการต่อรอง/ต่อสู้ทางการเมือง และการนำเสนอทัศนะต่อ “ความรู้” ในรูปแบบใหม่ให้กับประชาชนและสังคม และคุณค่าในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ท่ามกลางวิกฤติเศรษฐกิจและการสร้างภูมิคุ้มกันในอนาคตของสังคมไทย